

Received / Makale Geliş Tarihi 01.11.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 26.12.2023
Volume / Issue (Cilt/Sayı) 7 (37)
ss / pp 1814-1828

Review Article / Derleme Makalesi
10.5281/zenodo.10431668
Mail: editor@pejoss.com

Nisa Birsen Yıkıcı

<https://orcid.org/0009-0003-3857-1212>

İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul / TÜRKİYE nisayikici@stu.aydin.edu.tr

ROR Id: <https://ror.org/00qsyw664>

Bağlanma Kuramı Perspektifinden Yetişkinlik Döneminde Eş Seçiminin İncelenmesi

Examining Partner Selection in Adulthood from the Perspective of Attachment Theory

ÖZET

Bireylerin kendileri için değerli olan ve önem arz eden kişilere karşı geliştirmiş oldukları güçlü duygusal bağlar şeklinde tanımlanan bağlanma kavramı yıllardır merak konusu halinde olduğundan dolayı çeşitli araştırmacılar tarafından incelenmektedir. Bağlanma bireyin dünyaya geldiği ilk andan itibaren bakım veren kişi veya kişilerle kurmuş olduğu derin ve sıcak emosyonel bağ olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin bakım veren kişilerle kurmuş oldukları bağların, kişilik üzerinde olan etkileri bağlanma teorileri ile açıklanmaktadır. Yaşamın ilk evrelerinden itibaren kişilerin tüm yaşamlarını etkisi altına alan bağlanma kuramı John Bowlby tarafında ilk olarak aktarılmıştır. Bağlanma kuramı; yeni doğan bireyin yaşamının ilk evrelerinde bakımını üstlenen kişiyle oluşturulan bağlanma örüntülerinin içsel işleyen modeller aracılığıyla kişinin yaşamının çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerine pek fazla değişikliğe uğramadan aktarıldığını öne sürmektedir. Bu derleme makalede, bebeklik-çocukluk döneminde geliştirilen bağlanma stillerinin yetişkinlik dönemindeki eş seçimine olan etkisinin kuramsal çerçeve sunularak gözden geçirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, Bağlanma Kuramı, Bağlanma Stilleri, Eş Seçimi.

ABSTRACT

The concept of attachment, which is defined as the strong emotional bonds that individuals develop towards people who are valuable and important to them, has been studied by various researchers for years because it has been a subject of curiosity. Attachment is defined as the deep and warm emotional bond that an individual has established with the caregiver or persons from the first moment he or she is born. The effects of the bonds that individuals establish with caregivers on the personality of individuals are explained by attachment theories. Attachment theory, which affects people's entire lives from the first stages of life, was first conveyed by John Bowlby. Attachment theory; argues that the attachment patterns formed with the person who takes care of the newborn in the early stages of his life are transferred to the childhood, adolescence, adulthood and old age periods of the person's life without much change through internally functioning models. In this review article, the effect of attachment styles developed in infancy-childhood on mate choice in adulthood by presenting a theoretical framework.

Keywords: Attachment, Attachment Theory, Attachment Styles, Mate Choice.

1. GİRİŞ

İnsan, gruplar halinde hayatını devam ettirebilen sosyal bir varlıktır. Bu sebeple kendisine güven verecek diğer insanlarla birlikte bulunma arzusuyla, çevresindeki kişilerle duygusal bir yakınlık kurarak yaşamını idame ettirmektedir. İnsan, dünyaya geldiğinde yaşamını sürdürebilmek amacıyla doğrudan bakıma muhtaçtır. Yeni doğan birey, yaşamın ilk evrelerinde ancak kendilerine sığınak ve bakım verenlerin varlığıyla hayatta kalabilmektedir. Bu sebeple yeni doğan bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri deneyimli, kendilerinden yaşça daha büyük kişilerin doğrudan varlığına ve yardımına bağlı olmaktadır. İnsan yavrusunun biyolojik yetersizliği sebebiyle gözlenen ve kaçınılmaz olan bu özel gereksinimi sebebiyle insan türündeki organizmaların kendi türüyle birlikte yaşama isteği ve gereksinimleri ortaya çıkan bağlanma ihtiyacını açıklamaktadır (Soysal vd., 2005).

Bağlanma kavramının tarihine bakıldığında 'bağlılık' anlamında kullanılması oldukça eskilere dayanmaktadır. Rousseau tarafından 18.yy. da ilk kez kullanıldığı görülmektedir. Sosyal bilimlerin gelişmesiyle beraber bağlanma terimi önemli bir kavram olarak görülmeye başlanmıştır. Bağlanma kavramını ilk olarak dile getiren kişiler arasında yer alan Freud, bebeğin doğum esnasında anne karnından ayrılması deneyiminin yaşanılan ilk kaygı olduğundan ve bebeklik döneminde bağlanma davranışlarının

altında yer alan temel motivasyonun oral haz ihtiyacının karşılanması şeklinde ifade etmiştir. Bu bağlamda bağlanma kavramı ele alındığında, kişinin oral tatmininin giderilmesi ancak annenin bebeği beslemesi ile ilgili bir durum şeklinde olduğu ifade edilmektedir (Freud,1984, aktaran Akpınar, 2021).

Bağlanma temel anlamıyla, yeni doğan bebekle ebeveynleri veya temel bakım veren kişiler arasında kurulan sıcak, pozitif bir ilişkiyi ve temelinde güven duygusunun olduğu düşünülen duygusal bir bağ olarak tanımlanmaktadır (Tüzün & Sayar, 2006). Yaşamın ilk dönemlerinde bebeğin bu ihtiyacını karşılamak amacıyla yöneleceği kişi olan ilk nesne görevi rolü genellikle "anne" olmaktadır. Anne figürüne sahip olmayan bebeklerde ise anne figürü yerine geçebilen başka bir bakım veren sürece dahil olabilmektedir. Bu noktada bağlanma figürü kavramı oldukça önem arz etmektedir. Bağlanma figürü, destek görme ve korunma ihtiyacı hissiyatı içerisine girildiğinde kişilerin bu gereksinimlerini karşılamak amacıyla çevresinde yöneldikleri önemli olan kişilerdir. Yaşamın ilk dönemlerinde bağlanma işlevlerini birincil bakım veren olarak ebeveynlerden biri ya da ikisi olarak genellikle gerçekleştirilmektedir. Ebeveynlerin yokluğunun olduğu durumlarda ise kardeşler, büyükanne, büyükbaba veya yetkili kurumlardaki kişiler bağlanma figürü haline gelerek bağlanma işlevleri gerçekleştirilmektedir. Çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde ise bağlanma figürleri daha geniş bir yelpazede değerlendirilmektedir. Bunlar; aile bireyleri, akrabalar, farklı sosyal ortamlardaki arkadaşlıklar, iş arkadaşları ve partnerlerdir (Mikulincer & Shaver, 2007, aktaran Akpınar, 2021).

Bağlanma kavramı yeni doğan birey ile temel bakım vereni arasındaki oluşan derin ve yakın ilişkiyi tanımlamak amacı ile İngiliz Psikiyatrist ve Psikolog olan John Bowlby (1958a) tarafından öne atılmıştır. Dünyaya gelen bebeğin gelişiminin yaklaşık olarak altıncı ayında ortaya çıkmaktadır ve bir yaşı civarına gelindiğinde gelişimini tamamlamaktadır (Bretherton, 1992). İlk yıllarda bebek ile anne arasında kurulan bu derin bağ, çocuğun kişiliğinin önemli bir kısmını büyük ölçüde oluşturmaktadır (Carver & Scheier, 1998, aktaran Tüzün & Sayar, 2006).

Bowlby'nin (1969) bağlanma kavramına bakıldığında; bebeğin temel bakım verenine veya kendisi için temelde önemli gördüğü bağlanma figürlerine karşı geliştirdiği güvende hissetmesini sağlayan derin, güçlü bir duygusal bağ olarak tanımlanmaktadır. Kurulan bağ bireyin özellikle stresli olduğu durumlarda yüzeye çıkmakta ve süreklilik göstermektedir (Soysal vd., 2005). Bu durumdan ötürü, bireyin doğduğu ilk andan itibaren temel bakım vereni ile kurmuş olduğu bağın temelini oluşturmakta ve kurulan bu ilişki yaşam boyu sürmektedir (Taşkaya, 2019).

Ainsworth'un (1989) bağlanma kavramı, kurulan bağın emosyonel özellikler taşıması sebebiyle, ilişki kurulan bağlanma figürünün yerini tamamen farklı bir bağlanma alamamaktadır. Bağlanma her yaşta oluşabildiğinden dolayı bu durumun, kişinin kendi gelişimiyle veya acınası oluşuyla herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır (Ainsworth, 1969). John Bowlby de kişinin gösterdiği bir davranışın bağlanma olarak ifade edilebilmesinin ancak bağlanmanın bir kişi veya bebek için fazlaca önemli ve öznel görülen kişi veya kişilere sahip olması gerektiğinden, ortaya çıkan bir duruma karşı ilişki kurulan bağlanma figürüne gösterilen tepkinin diğer kişilere karşı aynı durumda gösterilen tepkilerden ayrışması gerektiğinin vurgusunu yapmaktadır (Maccoby & Masters, 1970, aktaran Şahin vd., 2022).

Bağlanmanın temelinde bireyin gereksinimlerinin karşılanması olduğundan dolayı sadece bebeklik dönemi aralığında ortaya çıkan bir durum değildir. Örneğin; yetişkinlerin de çevreleri tarafından karşılanmasına gerek duyulan ihtiyaçları olabilmektedir. Bebeklik döneminde meydana gelen bağlanma tek yönlü konumunda iken yetişkinlik dönemindeki bağlanma kavramında bazı farklar ortaya çıkabilmektedir.

İnsan doğası gereği sosyal bir varlık olduğundan dolayı güvende hissetmek istemektedir bu sebeple kendileri için yakın çevreye, arkadaş ortamına ve bir partnere veya eşe gereksinim duymaktadır. Yani bağlanmaya ihtiyaç duyan bireyler aynı anda diğer kişilerin bağlanılan nesnesi konumunda da olmaktadır. Bu doğrultuda, bebeklik dönemindeki tek yönlü olarak değerlendirilen bağlanma kavramı artık tek yönlü bir durum olmamaktadır. Yeni doğan bireyin, bebeklik döneminde kurmuş olduğu bağlanma stilleri yetişkin bir birey olduğunda bağlanma nesnesi figürlerini seçme konusunda etkili olmaktadır (Morsünbül & Çok, 2011).

2. BAĞLANMA KURAMI

Bağlanma kuramı, bireylerin yaşamın ilk yıllarındaki kuvvetli duygusal bağların gelişimini, kişileri duygusal olarak birbirine bağlayan çeşitli faktörleri ve kişinin kendisi için önem arz eden diğerleriyle olan güçlü duygusal bağ kurma eğiliminin sebeplerini açıklayan bir kuramdır. Bağlanma kuramının öncü ve kurucu ismi John Bowlby'dir. Bowlby (1969) tarafından ilk kez açıklanan bu kuramda bebek ve ebeveyni arasında yaşamın ilk evrelerinde kurulan emosyonel bağın bireyin yetişkinlik dönemindeki ilişkilerine

yansıması olduğu açıklanmıştır. Bu sebepten dolayı bağlanma kuramı, yaşam boyu sürmekte olan insan ilişkileriyle ilgili yapılan birçok araştırmada mihenk taşı görevini görmektedir.

2.1. John Bowlby Bağlanma Kuramı

Bowlby (1969) kuramında meydana gelen tüm davranışların sadece içsel mekanizmalar tarafından düzenlenmediğine ve ebeveynlerin çocuklarına davranış biçimlerinin çocuğun davranışlarını anlama noktasında dış ilişkilerin içsel mekanizmalar kadar önemli olduğuna odaklanmaktadır (Karen, 1998). Bowlby' e göre yeni doğan bireyler yaşamın ilk evrelerinde sağlıklı duygusal gelişimlerinin oluşabilmesi için yakın, sıcak temasın olması ve süreklilik arz eden bir bakım ilişkisine ihtiyaç duymaktadır (Arıkan vd., 2019). Bowlby, bu sebepten dolayı bebeğin anne ile kurulan bağın nasıl geliştiğini anlamak ve çocukların ayrılma birleşme durumlarını açıklamak için hayvan çalışmalarını detaylı olarak incelemiştir. Bu çalışmalarda kuluçkadan yeni çıkan kuşların aradığı yakınlık arayışını ve annelerinden ayrıldıklarında göstermiş oldukları stres yanıtının küçük çocuklarla benzer yönlerinin olduğunu fark etmiştir (Ainsworth & Bowlby, 1991).

Bowlby, bu bağlamda yaptığı çalışmada çocukların ebeveynleriyle ilk kez ayrıldıklarında verdiği tepkilerin; ağlama, korku gibi sıkıntılı belirtiler gösterdiklerini ve bu ayrılığı önlemek ve tekrardan istedikleri yakınlığı elde etmek amacıyla uzun süren ağlama ve ebeveynlere karşı yapışma davranışları gösterdiğini çalışmasında kaydetmiştir (Bowlby, 2012).

Ek olarak, çocukların ihtiyaç duyduğu sevgi dolu ve güvenilir olan bir bakım verenden uzun süre ayrı kaldığı durumlarda buldukları ortamda çocuğun bakım verenine karşı iletişimde ilgisizleşme, soğukluk durumunun olduğunu gözlemlenmiştir. Bowlby tarafından gözlemlenen bu davranışların birçok memeli türündeki hayvanlar da yaygınlığının görülmesi bağlanma kavramının aslında evrimsel açıdan bir işleve sahip olabileceği sunulmuştur (Bowlby, 1969).

Bowlby, bağlanmanın temel işlevinin tehlikelere karşı kişiyi korumak olduğuna vurgu yapmaktadır. Tehlikelerden kendini koruyabilmek adına kişinin bakım verenine ikili ilişkisinde kurmuş olduğu yakınlığı güvenli alan olarak tanımlanmaktadır. Eğer bakım verenine kişi arasında bir uzaklaşma veya ihtiyaç duyulduğu anda bakım verenin kişinin ihtiyaçlarını karşılaması konusunda eksik, tutarsız kalması gibi durumlarda bağlanma sistemi aktive olarak işlev görmektedir (Bowlby, 1979).

Bebek doğduğu andan itibaren ilk 8 ila 12 haftalık zaman dilimi içerisinde annenin sergilemiş olduğu uyaranlar vasıtasıyla hareketlenme durumu göstermektedir (Bowlby, 1958a). Bağlanmanın ilk ortaya çıkışı bu dönem ile başlayıp ilk 6 aylık döneme kadardır. 6. Ay bebeğin bağlanma figürünü tanıdığı ilgisini karşı tarafın davranışlarına odakladığı dönemdir. 6 ila 24 aylık olan bebekte bağlanma kavramının en fazla olarak gözlenebildiği dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde bebek temel bakım vereni (bağlanma figürü) ile yakınlık kurma girişimleri içerisinde. Bu yakınlık girişimleri birincil bakım veren kişi tarafından karşılanmadığında bebekte huzursuzluk ve türevleri davranışlar görülürken, yakınlık ihtiyacı doğru bir şekilde karşılandığında rahatlama ve türevleri davranışlar açığa çıkmaktadır (Bowlby, 1973).

Bowlby ve arkadaşları (1952) tarafından, bağlanma işlevindeki bakım veren tarafından yakınlık duygusu karşılanmadığında bebekte ayrılık kavramına ilişkin tepkiler sırasıyla üç aşamaya ayrılmıştır: Protesto, Umutsuzluk ve üzüntü, Kopma aşamasıdır.

Protesto aşaması, ilk aşamadır ve bir haftadan uzun sürmektedir. Bebek, bakım veren kişiyle ayrılık yaşadığında ilk olarak anksiyete duygusu ortaya çıkmaktadır. Ayrılığı deneyimleyen bebek, ihtiyaçlarını karşılayan bakım verenini ısrarla yanında isteme ve arama halinde olup sürekli olarak ağlama girişimlerinde bulunmaktadır. Çevresinde yer alan diğer kişilerin sakinleştirme girişimlerine karşı ciddi bir direnç göstererek yaşadığı ayrılığı protesto etmesi anlamına gelmektedir.

Umutsuzluk ve üzüntü aşaması, bu ikinci aşamada bebekteki ağlama hali bir önceki protesto aşamasındaki gibi şiddetli değildir fakat yine de devam etmektedir. Bebeğin burada hissettiği duygu çaresizliktir ve üzüntüdür.

Kopma aşaması, bebek temel bakım verenine karşı olan tüm ilgisini kopartarak ondan uzaklaşma ve soğuma davranışı göstererek annesi tekrar yanına geldiğinde de ona karşı soğuk davranmaktadır. İlk aşamada çevresinde görmediği kişilere karşı ilgisini bu son aşamada çevresine yöneltmektedir (Hazan & Shaver, 1987).

Bowlby'e göre çocukların bu üç aşamada verdiği tepkilerin iki yönlü olmaktadır. İlk yön, bebeklerin ayrılık durumlarına karşı gösterdikleri davranışların büyük benzerlikler olması ve değişmez duygusal tepkilerde bulunmalarındır. İkinci yön ise, bebeklerin temel bakım verenine yaşamış olduğu kısa süreli ayrılıklara karşı etkisi uzun süren ve sistematik bir şekilde sürekliliği olan sonuçlarının olmasıdır (Hazan & Shaver, 1994).

Bowlby'nin kuramı içsel çalışan modellere dayanmakta olup bebek ve bakım veren arasındaki ikili ilişkinin zihinsel bir temsilini meydana getirmektedir. Yani bebeğin bakımını üstlenen kişinin (bağlanma figürü), bebeğe karşı göstermiş olduğu davranışları ve bebeğin yakınlık girişimlerine karşı sergilediği tutum ve hareketler içsel çalışan modeller bir başka deyişle bilişsel temsiller aracılığıyla bağlanma figürlerinin içselleştirildiği ifade edilmektedir (Gonzaga vd., 2001).

Bebeğin bağlanma figürüyle olan ilişkisinde ihtiyaç halindeki ulaşılabilirliği, yakınlık arzusu içinde bulunmak istemesi gibi durumlarda bakım verenin bebeğe karşı göstereceği hal ve hareketlerin bebeğin zihnindeki bilişsel kodlamaları meydana getirmektedir (Bowlby,1979). Modelin özünde bebeğin kendisi ve diğer kişiler hakkındaki zihinsel temsilleri temel bakım veren kişinin bebeğe ilişkin davranışlarıyla ilişkisi olmasına dayanmaktadır. Örneğin; Bebek, ihtiyaç duyduğu anda destekleyici ve pozitif olan davranışı bakım veren tarafından gördüğünde bakım verenine ilişkin temsil dünyasında yer alan içsel modeller "ben değerliyim" ve "başkası da güvenilir" şeklindedir.

Bebek, destekleyici ve pozitif tutum ve davranışlara ihtiyacı olduğu anda bakım vereninin ihtiyaçlarına duyarsız kalması veya oldukça tutarsız davranışlar sergilemesi sebebiyle bebekte bağlanma figürüne ilişkin güvenilmez ve kendisine ilişkin de sevmeye değerli olmayan inancı ortaya çıkmaktadır. Bu durumdaki içsel modeller "ben değersizim" ve "başkası da güvenilmez" şeklinde bebek tarafından bilişsel olarak kodlanmaktadır (Bowlby, 1973; Simpson & Belsky, 2008). Bebeklikte temeli oluşturulan içsel çalışan modeller bebeklikten ergenlik dönemine kadar sürekli pekiştirilerek yetişkinliğe aktarılır ve yaşam boyu devam etmektedir. Bebekler oluşturmuş oldukları bu modelleri ilk etapta bakım verenine karşı kullanmaktadırlar.

İçselleştirilen bu durum içsel çalışan modeller aracılığıyla pekiştirilerek ergenlik dönemine gelindiğinde, süreklilik kazanarak değişime karşı dirençli hale gelirler.

Bu sayede bebeklik döneminden itibaren içselleştirilen zihinsel kodlamalar ve içsel çalışan modeller ergenlik ve yetişkinlik dönemine gelindiğinde önemli görülen ilişkilerde kullanılır. Bu noktada bebeklik döneminde bağlanma figürleriyle oluşturulan bağlanma deneyimleri, bebeğin oluşan içsel modelleri aracılığıyla sağlıklı kişilik gelişimine ilişkin oldukça önem arz etmektedir.

Bağlanma kuramındaki temel amaç yeni doğanın bebeklik döneminde yaşamış olduğu durumlara ilişkin göstermiş olduğu tepkileri anlamlandırarak ortaya çıkan tepkilerin bireyin kişilik oluşumundaki etkilerini belirlemektir. Bu noktada bağlanma kuramına göre bireyin doğumundan itibaren ilk üç yılı oldukça önemlidir. Bu zaman diliminde oluşan bağlanma stillerinin kişinin ileriki yaşam dönemlerinde meydana gelecek olaylardaki tavır, tutum ve davranışlarını doğrudan etkilemesine sebebiyet vermektedir (Bowlby, 2012).

2.2. Mary Ainsworth Bağlanma Kuramı

Bağlanma kuramının gelişmesine katkı sağlayan diğer isim ise Kanadalı Psikolog Mary Ainsworth'tur. Ainsworth 1950 yılında Bowlby'nin ekibine dâhil olmuştur (Slater, 2007). Bağlanma kuramındaki öncü isim John Bowlby olsa da Mary Ainsworth tarafından kuram geliştirilmiştir. Bağlanma kuramının bireysel farklılıklar, yaşantı deneyimleri ve birincil temel bakım verene ulaşılabilirlik kavramlarını deneylere dayanarak test edilebilir formatın oluşturulmasına yönelik metotlar keşfettiği bir kuram oluşturmuştur (Soysal vd., 2005).

Ainsworth (1967) tarafından bebekler üzerinde John Hopkins Üniversitesi'nde 26 aileyle bir çalışma yürütülmüştür. Çalışmaya katılan bebekler bir yaşına gelene kadar belirli aralıklarla aileler ziyaret edilerek çocuklar ve annelerini gözlemleyerek göz teması kurma, gülümseme, ağlama gibi çocuğun göstermiş olduğu davranışlarda annenin çocuğun gereksinime karşı vermiş olduğu yanıtlar detaylı olarak incelenmiştir. Ainsworth, ev ziyaretleri gerçekleştirdiği ailelerdeki gözlemlerini kaydedebilmek amacıyla kontrol listelerini kullanmayarak inceleme yapmıştır. Bu bağlamda, interaktif davranışın sürdürülebilirliğini devam ettirebilmek amacıyla kısaltılmış notlar alınmış olup ziyaret bitimi sonrasında bu notlara dayanan anlatımı ince detaylarıyla bir kayıt cihazına kaydetmişlerdir. Kullanılan bu tekniğin amacı

ise, anne ve bebek davranışlarının anlamını ilgili durumsal ve sosyal bağlamlar içerisinde doğru bir şekilde kaydedebilmektir.

2.3. Hazan ve Shaver Yetişkin Üçlü Bağlanma Kuramı

Hazan ve Shaver (1987) Bowlby'nin ve Ainsworth'un erken çocukluk üzerinde çalışmalarını gerçekleştirdiği bağlanma stillerini yetişkin bireylere uyarlayarak romantik ilişkilere bağlanma perspektifinden bakılması konusunda alana yeni bir bakış açısı sunmuşlardır. Bu çalışma yetişkinlik dönemi bağlanma ilişkisi ve şekilleri konusunda gerçekleştirilen ilk çalışma olarak alandaki yerini korumaktadır (Hazan & Shaver, 1994). Yetişkinlik döneminde yaşanan romantik ilişkiler; yaşamın ilk evrelerinde bebek ile temel bakım veren arasında kurulan bağ gibi, partnere/eşe karşı kurulan bir bağdır. Yapılan çalışma sonucunda yetişkinlik döneminde kişinin partneriyle kurmuş olduğu bağın, yaşamın ilk evrelerinde temel bakım veren kişi ile kurulan ilişkinin sağlıklı ve kaliteli oluşuna göre değişkenlik gösterdiği sonucu savunulmaktadır (Demir ve Akpınar, 2018). Bu duruma ek olarak kişinin yaşamının ilk evrelerinde oluşan bilişsel kodlamaları fazla değişiklik göstermeden yetişkinlikte kurulan kişilerarası ilişkilere ve romantik ilişki yaşanan partnere/eşe yansıtılmaktadır (Uytun vd., 2013).

Hazan ve Shaver (1994 tarafından gelişimsel dönemlere uygun olarak bebeklik, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde bağlanma için temel ihtiyaçlardan bahsedilmiştir. Yetişkinlik döneminde arkadaş ve partner ile oluşan bağlanmadaki ihtiyaçlar; *güvenli üs, yakınlığı koruma* ve *güvenli alanın kurulması* olarak belirlenmiştir.

Şekil 1. Gelişimsel Dönelere Göre Temel İhtiyaçlar

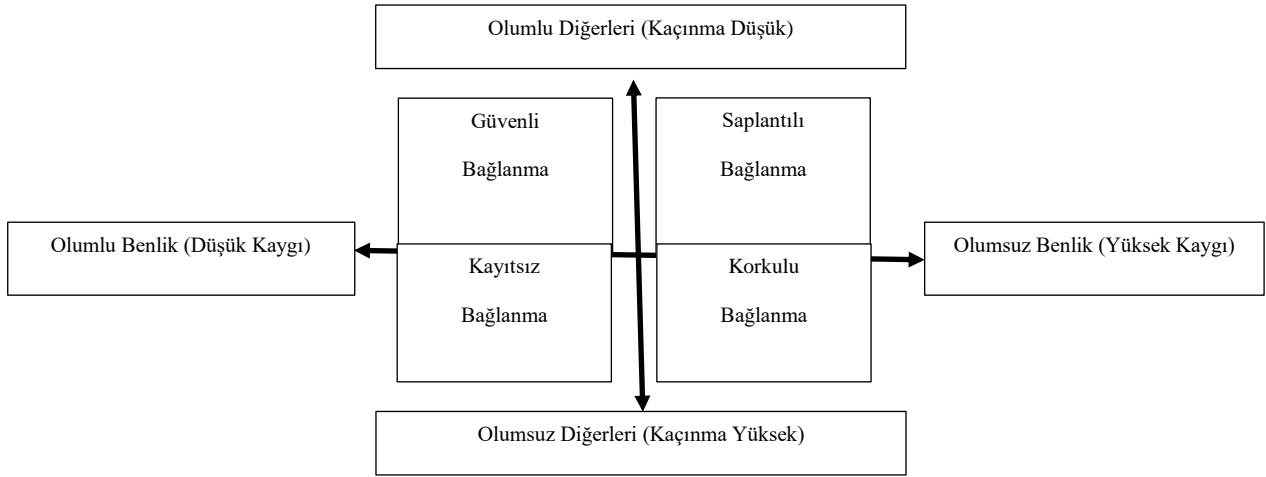
Gelişimsel Dönem	Temel Bakım Veren	Arkadaş/Partner/Eş
Bebeklik	Güvence üssü Yakınlığı koruma Güvenli sığınak	-
Çocukluk	Güvence üssü Güvenli sığınak	Yakınlığı koruma
Ergenlik	Güvence üssü Yakınlığı koruma	Güvenli sığınak
Yetişkinlik	-	Güvence üssü Yakınlığı koruma Güvenli sığınak

(Hazan & Shaver, 1994)

Gelişimsel dönemlere göre ortaya konulan temel ihtiyaçlara bakıldığında, kişinin yaşamın ilk evrelerinde temel bakım veren/ebeveyni ile kurmuş olduğu duygusal bağa diğer dönemlere kıyasla fazlasıyla gereksinim duyduğu görülmektedir. Yaşam dönemleri ilerledikçe bebeklik döneminde temel bakım veren tarafından karşılanan temel ihtiyaçların, akranlara ve partnere doğru yöneldiğinden, yetişkinlik dönemine gelindiğinde ise romantik ilişkilere ve arkadaşlık ilişkilerindeki bağlanma figürlerine doğru bir yönelme saptanmıştır (Hazan & Shaver, 1994).

2.4. Bartholomew ve Horowitz Dörtlü Bağlanma Kuramı

Bartholomew ve Horowitz (1991) tarafından yetişkinlerin bağlanma tarzları konusuna ilişkin literatürde kabul gören bir diğer model de “dörtlü bağlanma kuramı”dır. İlgili kurama göre, kişinin olumlu veya olumsuz benlik imajı ve diğer kişilerin olumlu veya olumsuz benlik imajı kavramları kullanılarak dört farklı bağlanma stili ortaya koymuştur. Kişinin ve diğerlerinin olumlu veya olumsuz inançları olarak bahsedilen kavram aynı zamanda içsel çalışan modeller anlamına denk düşmektedir. Bir başka ifade ile benlik modeli kişinin kendisini sevmeye, onaylanmaya ilişkin değerli görüp görmediğine dair olan inancını oluştururken; diğerleri modeli ise kişinin, başkalarını güvenilir ve ulaşılabilir olarak nitelendirebilmesi veya tam tersi olarak diğerlerine ilişkin güvenilmez ve reddedici olarak algılamasına ilişkin oluşan temsillerin olumlu ve olumsuz kutuplar halinde çaprazlanması sonucunda oluşan dörtlü kombinasyon ifade edilmektedir (Sümer & Güngör, 1999).

Şekil 2. Bartolomew ve Horowitz'in Dörtlü Bağlanma Modeli (Klohen & Oliver, 1998, aktaran Arslan, 2008)

Olumlu benlik modelinde, kişi değerlerinin onaylarına gerek duymadan, bağımsız bir şekilde içinde bulunduğu romantik ilişkilerde kendi varlığını ortaya koyarak özsaygı ve sevilmeye değer biri olduğuna dair bilişsel inancı yer almaktadır. *Olumsuz benlik modelinde*, kişi değerleriyle olan ilişkilerinde kendisine dair düşük seviyede özsaygısı bulunmaktadır ve romantik ilişkilerindeki temel gereksinimi partneri/eşi tarafından onay olarak kabul görmektir. *Olumlu değerleri modelinde*, kişinin değerlerine yönelik güvenilirlik ve ulaşılabilirlik konusunda beklentileri olup değerlerinden destek görme ve yakınlık kurma girişimleri görülmektedir. *Olumsuz değerleri modelinde* ise, kişinin ilişkilerinde başka kişilere yönelik beklentiler ve yakınlık kurma girişimlerinden kaçınma davranışlarını içermektedir (Bartholomew & Horowitz 1991).

3. BAĞLANMA ŞEKİLLERİ

Bağlanma şekilleri konusunda çalışma yapan araştırmacılar bağlanma kavramının ortaya atılış tarihinden itibaren sadece bebeklik dönemi bağlanma şekillerini tanımlamışlardır. Gelişen zaman içerisinde bebeklik-çocukluk döneminde oluşturulan bağlanma şekilleri geliştirilerek yetişkinlik dönemine olan etkisi incelenerek yetişkinlik dönemi bağlanma şekilleri de oluşturulmuştur.

3.1. Bebeklikte ve Çocuklukta Bağlanma Stilleri

John Bowlby'nin bağlanma kavramına dair hipotezleri Ainsworth (1978) tarafından yapılan bir deney ile test edilmiştir. Çalışmanın örneklemini 12 ila 18 aylık bebekler ve anneleri oluşturmaktadır. Gerçekleştirilen araştırmanın ilk aşamasında, bebek ve anne laboratuvar ortamında yalnız bırakılır daha sonrasında yabancı bir kişi anne ile bebeğin bulunduğu ortama dahil olarak ilk önce anne ile iletişim kurar, sonrasında da bebek ile iletişim kurmaya çalışmaktadır. İkinci aşamada ise annenin odadan çıkması istenerek sonrasında tekrardan odaya girmesi istenir. Yabancı olan kişi de son aşamada odadan çıkarak anne ve bebeği birlikte odada bırakır. Buradaki amaç bağlanma işlevlerinin aktive edilmesine olanak sağlamaktır. İlgili teste tabi tutulan bebeklerden elde edilen sonuçlar kapsamında Ainsworth (1978), ayrılma durumu, yabancıyla yalnız bırakılma ve tekrardan anneye bir araya gelme anlarında ortaya konulan tepkilerden hareketle bebeklerde üç farklı bağlanma stiline ulaşılmıştır. Bu bağlanma şekillerini; *güvenli*, *kaçınan* ve *kaygılı/kararsız bağlanma* olarak tanımlamışlardır (Sümer & Güngör, 1999).

3.2. Güvenli Bağlanan Bebekler

Ainsworth (1978) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, bebekler anneleriyle aynı odada buldukları anda ilk olarak çevreyi incelemişlerdir daha sonrasında ise yabancı bir kişinin odaya girişi bebeklerde kaygı duygusunu aktive etmiştir.

Annelerin odadan çıktığı aşamada bebeklerde görülen tepki kısa süreli de olsa ağlama ve üzüntü tepkisi olmuştur. Anneleri tekrardan odaya geri geldiğinde ise onlara karşı yaklaşarak temasta bulunma tepkileri gösterdikleri görülmüştür (Ainsworth vd., 1978).

Güvenli stilde bağlanan bebeklerde, bakım veren kişinin olmadığı durumlarda kendisini huzursuz ve gergin olsa da bağlanılan figürün geri döneceğine ilişkin güven duymaktadır ve birincil bakımını veren kişi geri

döndüğünde sevinç belirtileri sergilemektedirler. Güvenli bağlanma stilinde bebeklerin temel güven hissiyatı geliştiğinden dolayı bakım verenleriyle ikili ilişkisinde herhangi bir uzaklaşma ve tekrardan yakınlaşma durumlarının anlık getirmiş olduğu kaygı ile temelleri kurulmuş olan pozitif bağ sayesinde normal bir şekilde başa çıkabilmektedirler. Özellikle stresli oldukları anlarda temel bakım verenlerin erişilebilir ve ihtiyacına yönelik bakım vereninden destek alınabileceği şekilde durumu algılayabilmektedir (Anders & Tunker, 2000).

Bu bağa sahip bebeklerin bağlanma figürlerine ilişkin olumsuz duygulanımları yoktur. Bakım veren kişi yakınında olmasa bile zihni sürekli olarak bakım verenleriyle meşgul değildir aksine yeni bir ilişkiye açık olduklarından dolayı merak ve keşfetme duygusuyla hareket etmeye devam etmektedirler (Morsünbül & Çok, 2011).

Alanyazın incelendiğinde Laible ve arkadaşlarının (2004) yaptığı çalışmada, güvenli bağlanma stiliyle bağlanan bebeklerin birincil olarak bakım veren kişiye karşı pozitif temelli varsayımlara sahip olduklarından ve diğer bağlanma stilleriyle bağlanan çocuklara kıyasla çok daha fazla sosyal davranışlar içerisinde buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Güvenli bağlanan çocuklar, yetişkinlik dönemlerindeki ilişki deneyimlerinde daha uzun süreli romantik ilişkileri sürdürebilme potansiyeline sahip oldukları belirtilmiştir. Romantik ilişkilerinde ve ikili diğer ilişkilerinde güven duygusuyla hareket ettiklerinden dolayı özgüvenli olma konusunda oldukça rahattırlar. Duygu, düşünce ve davranışlarını aktarabilme hakkında herhangi bir çekince duymazlar. Sosyal yönlerine bakıldığında ise, güvenli bağlanan çocuklar sosyal yönden güçlü bir mekanizmaya sahip olup sosyalleşmekten oldukça keyif alan kişiler olduklarından dolayı sosyal bir yetişkinlik dönemi geçirme potansiyellerinin olduğu görülmektedir (Laible vd., 2004).

3.3. Kaygılı/Kararsız Bağlanan Bebekler

Ainsworth (1978) tarafından yapılan deneyde, güvensiz stilde bağlanmanın gerçekleşmiş olduğu bebeklerin deney anında sürekli olarak zihinlerinin annelerinin nerede olduklarıyla ilgili olması sebebiyle içinde buldukları deney ortamını incelemedikleri görülmüştür.

Laboratuvarda bulunan süre boyunca bebeklerin anneleri yanlarındayken etrafta bulunan oyuncaklarla oynama girişiminde bulunmadıkları, merak ve keşif duygusunun ilgili zaman diliminde ortaya çıkmadığı görülmüştür. Ek olarak annelerinin odadan ayrıldıkları aşamada dışarı vurdukları ağlama ve bağırma tepkileri oldukça şiddetli olmuştur. Annelerinin tekrardan testin gerçekleştiği odaya geri döndüğü kısımda ise annelerine sarılmaktan kaçınılmış olup anneleri tarafından rahatlatılmak istemedikleri ve sakinleşme sürecinde anneleriyle herhangi bir yakınlık girişimi içinde bulunmama davranışları gözlenmiştir (Kesebir vd., 2011). Bu duruma bakım veren kişinin güvensiz olması, bebek ile birincil bakımını veren kişi arasında kurulan ilişkide bebeğin de kendisini güvensiz olarak algılamasına sebebiyet vermektedir ve bu da bebeğin dünyaya karşı algısında merak duygusunu tetikleyen mekanizmanın zayıf olmasını desteklemektedir (Ainsworth vd., 1978).

Kaygılı/kararsız bağlanan bebekler, gereksinimleri karşısında bakım veren kişiler tarafından duyarlı, tutarlı ve temel güven duygusu baz alınarak uygun davranışlar yansıtılmadığından dolayı bakım verenleri tarafından gelebilecek yakınlık ve ilgi görebilmek amacıyla bağlanma davranışlarını yüksek seviyelere çıkarmak zorunda hissederler. Bağlanma şekilleri bu sebepten ötürü öfke, zorlantı, mızımızlanma ve tehdit şeklinde olabilmektedir ve bu durum ilgi arama davranışı olarak ele alınmaktadır (Özer, 2018). Bu davranışların görülme durumu genellikle üzüntülü, ebeveynin terk etmesi, ebeveynin duyarsız oluşu ve bebeğin duygusal açıdan ebeveynine ulaşamadığı, gereksinimlerinin yeterince karşılanmadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlanma stiline sahip olan çocuklar, kendilerini ilgiye layık biri olarak nitelendirmezler. Sosyal olarak ‘ben yeterliyim’ algısı, temel güven duygusu ve merakla güdülenen keşfetme davranışları ancak bakım verenin onayıyla mümkün olmaktadır. Dünya onlar için oldukça güvenilmez bir yerdir. Bu çocuklar çevresindeki diğer kişilerle olan ikili ilişkilerinde sürekli olarak kararsız tutum ve davranışlar içerisinde kendilerini bulmaktadır (Howe vd., 1999).

3.4. Güvensiz/Kaçınmacı Bağlanan Bebekler

Ainsworth (1978) tarafından yapılan deneyde kaçınmacı stilde bağlanan bebekler annenin laboratuvarda bulunduğu anda etrafta yer alan oyuncaklarla oynamışlardır. Bu bağlanma stilinde annenin varlığı diğer bağlanma stillerine kıyasla bebek tarafından bulunulan ortamın güvenilir olmadığını hissetmiştir. Deneyde annelerinin ayrıldığı aşamada ağlama veya rahatsız olmalarına yönelik herhangi bir tepki

göstermemişlerdir. Annelerin tekrardan ortama geri döndükleri aşamada ise annelerini önemsediklerine yönelik davranışlar göstermeden kendileriyle etkileşim kurmadan soğuk bir tutumla çevrelerinde bulunan oyuncaklarla oynamaya devam etmişlerdir.

Anneleri bebekleri kucakları alıp tinsel yakınlık kurduklarında ise bebekler dokunsal yakınlıktan kurtulma çabası içerisine girerek ebeveyninden kaçma davranışları sergilemişlerdir. Bu kaçma davranışları esnasında herhangi bir kızgınlık veya üzgün olduklarına dair bir duygulanım kaydedilmemiştir (Ainsworth vd., 1978).

Kaçınmacı bağlanma stiline sahip olan bebeklerin annelerinden destek göreceklarine dair temel güven duygusu bulunmayan bebeklerdir. Ebeveynlerini kontrolcü sürekli olarak müdahale davranışları gösteren otoriter bir konumda algılamaktadırlar. Bu stile sahip bebekler sıkıntılarını genellikle görmezden gelme davranışına bürünerek inkar etme veya kimselere belli etmemeye çalışarak gizlemeye çalışan bir tutum sergilerler. Birincil bakım verenleri tarafından çocuğun duygusal gereksinimlerinin karşılanması konusunda reddedici bir tavır sergilediklerinden dolayı ayrılık durumlarında tepki göstermeyip tekrardan birleşme durumlarında da yakınlık kurma girişimi içerisinde olmadıkları belirtilmiştir (Ainsworth vd., 1978).

Ainsworth ve arkadaşlarının ortaya koyduğu üç farklı bağlanma stiline ek olarak ilerleyen yıllarda Main ve Solomon (1990) tarafından yapılan çalışmalar sonucunda bebeklerde görülen dördüncü bir bağlanma stiline varlığı öne atılmıştır. Literatür incelendiğinde dördüncü bağlanma stiline *dezorganize bağlanma* adı verilmektedir.

3.5. Dezorganize Bağlanan Bebekler

Dezorganize bağlanma stiline sahip olan bebekler, anneleri ile bir arada buldukları anlarda annelerine karşı herhangi bir yakınlık ve uzaklaşma davranışları içerisinde bulunmayıp, anneleri ortamdaki ayrıldığı anda yabancı bir figürle bir arada kaldığı durumlarda fazlasıyla endişe ve panik tavırlar sergiledikleri görülmüştür. Anneleri tekrardan geri geldiğinde ise birbiri ile çelişen farklı tepkilerle karşılaşmıştır (Sümer, 2012). Bu bağlanma stiline sahip olan bebekler temel bakım verenlerini hem korku hem de sevgi figürleri ile kodlama yapmışlardır. Yapılan çalışmalar sonucunda bakım veren kişinin bebeğe karşı göstermiş olduğu hal tavır ve davranışlarında olumsuz ve kötü muamele olduğu ve kurulan ikili ilişkide bakım verenin tutarsız ilişki içerisinde olduğu öne sürülmüştür. Bu duruma maruz kalan bebeklerin spesifik olarak amaç yönelimli ve organize şekilde bağlanma şekli ve örüntüsünü kuramadığı görülmüştür (Main & Solomon, 1990; Siegel, 2015).

4. YETİŞKİNLİK DÖNEMİ BAĞLANMA STİLLERİ

Hazan ve Shaver (1987) yaptıkları çalışmalar neticesinde bebeklik döneminde belirlenen üç çeşit bağlanma şekillerinin yetişkinlik dönemine uyarlayarak “üçlü bağlanma kuramını” yaratmışlardır. Kuramda; güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan bağlanma stilleri şeklinde tanımlanmakta olup yetişkinlik yaşantılarında yer alan daha çok romantik ilişkiler kavramı perspektifinden ele alınmaktadır (Hazan & Shaver, 1994).

4.2. Güvenli Bağlanma

Bu bağlanma şekline sahip olan bireyler özgüvenleri yüksektir, kendilerine ve diğerlerine ilişkin olumlu benlik imajına sahiptirler. Kendi duygu, düşünce ve davranışlarını açıklama konusunda rahatsızlık yaşamazlar. Kendilerini değerli, sevmeye layık bireyler olarak görmektedirler.

Bu kişiler başkalarıyla iletişime geçme ve yakınlık kurma açısından herhangi bir zorluk yaşamazlar (Sümer & Güngör, 1999). Güvenli bağlanma şekline sahip yetişkinler, yakın ve romantik ilişkiler içerisinde bulunmaktan, ilişki içerisinde partnerlerine ve eşlerine karşı bağlılık göstermekten rahatsızlık duymazlar. Genellikle uzun süreli romantik ilişkiler içerisinde bulunurlar ve partnerlerine yönelik sevgi ve saygı çerçevesinde hareket ederler. Bu kişiler yaşamlarında karşılaştıkları problemlere karşı sahip olunan kaynaklarını esnek bir şekilde, azimle kullanarak çözüme kavuştururlar. Ek olarak problemlere ilişkin çevrelerinden yardım alabilme konusunda sosyal iletişim becerileri yüksektir (Bartholomew & Horowitz, 1991).

Babahanoğlu (2021) tarafından 608 genç katılımcı ile yapılan çalışmada güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin eş seçme konusundaki öncelik ve kriterler yelpazesinin arttığı görülmüştür. Bu kapsamda, güvenli bağlanan kişilerin eş seçim tercihleri aşamasında; rasyonel, kişilik özelliklerine ve mevcut farklılıklara

saygı çerçevesinde bakabilen, karşısındaki kişiyi dinleyip, ona değer gösteren ve iletişim kurma konusunda oldukça güçlü bireyler olarak değerlendirilmiştir.

4.3. Kaygılı/Kararsız Bağlanma

Bu bağlanma şekline sahip kişiler olumsuz benlik imajına sahip olup içinde buldukları romantik ilişkilerinde kendilerine ve partnerlerine güvenmemektedirler. Güvenlerinin düşük seviyede olmasından dolayı sürekli olarak terk edilmeye ilişkin kaygıları bulunmaktadır. Ek olarak diğerleriyle yakın, sıcak ilişki kurma isteklerinin olmasına rağmen terk edilme ve geri çevrilmeye yönelik yoğun düzeyde kaygı yaşadıklarından dolayı duygusal olarak iniş ve çıkış deneyimleri gündelik hayatlarında fazlasıyla yaşanmaktadır. Bu durum evlilik kararı alınma konusunda da kişileri oldukça etkilemektedir. Bu kişiler, partnerlerine ilişkin sürekli olarak kuşkucu, takıntılı, öfkeli ve fazlasıyla kısa kaç davranışlar sergileyerek ikili ilişkilerini idame ettirirler (Cooper vd., 1998; Morsünbül & Çok, 2011). Bu kişiler karar verme konusunda net bir tavır sergileyemediklerinden dolayı eş seçimi konusunda da bu davranışın devam etmesi beklenebilmektedir.

4.4. Kaçınan Bağlanma

Kaçınma bağlamına sahip olan bireyler evlilik, romantizm ve sevgi kavramlarına yönelik negatif beklenti ve düşüncelere sahiptirler. İçinde buldukları romantik ilişkilerde kendilerini partnerlerine açma konusunda fazlasıyla rahatsız hissetmeleri sebebiyle romantik ilişkilere yönelik tutum ve davranışları oldukça soğuktur. Samimi olan ve sıcak bir romantik ilişki, evlilik içerisinde bulunmayı tercih etmeyerek bu durumdan kaçınma davranışları içerisinde olurlar (Hazan & Shaver, 1987).

Simpson (1990) tarafından 144 sevgiliyle yapılan boylamsal bir çalışmada güvenli kaygılı ve kaçınmacı bağlanma şekillerinin romantik ilişkilere olan etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda, güvenli bağlanan erkekler ve kadınların, endişeli ve kaçınmacı şekilde bağlanan katılımcılara göre romantik ilişkilerinde daha yüksek seviyede bağlılık, aidiyet, güven ve memnuniyet duyumsadıkları sonucu elde edilmiştir.

Yetişkin bağlanma biçimlerinin kendi içerisinde farklı gruplara ayrılmasının sebebi yaşamın ilk evrelerinde birincil olarak bakım veren kişi veya kişilere ilişkin bebeğin sahip olduğu içsel çalışan modellerin olması olarak nitelendirilmektedir.

Bartholomew (1990), Bowlby'nin içsel çalışma modeli ile Ainstworth (1978) tanımlamış olduğu üç farklı bağlanma stiline dayandırarak yetişkin bağlanma şekilleri üzerine daha kapsamlı bir kuram olan "dörtlü bağlanma kuramı" nı oluşturmuştur.

Kurama göre, kişinin kendisine ve diğerlerine karşı olan olumlu ve olumsuz içsel çalışma modellerinden yani bilişsel temsillerden oluşan bağlanma stillerini öne sürmüştür. Bu içsel modeller sonucunda güvenli, kayıtsız, korkulu ve saplantılı bağlanma şekli ortaya konulmuştur (Bartholomew, 1990). Bu kurama göre;

Güvenli bağlanma şekline sahip bireylerde; kendi benliklerine ve diğerlerine dair olumlu benlik imajına ve olumlu içsel çalışan modellere sahiptirler. Bu noktada özgüvenleri son derece yüksek, kendilerini değerli bir birey olarak tanımlamaktadırlar. Ek olarak partnerlerine/eşlerine ve arkadaşlarına karşı son derece anlayışlı ve duyarlı olup, sosyal etkileşim kurmaya karşı herhangi bir rahatsızlık duymazlar (Bartholomew & Horowitz, 1991).

Kayıtsız bağlanma şekline sahip bireylerde; bu türde kişilerin kendilerine dair olumlu içsel çalışan modele sahip olmasına rağmen diğerleri hakkında olumsuz bir içsel çalışan modele sahiptirler. Kendilerini değerli, sevilmeye layık bir birey olarak görmekteyken çevresindeki kişilere dair birçok negatif anlamda değerlendirmeleri mevcuttur.

Karşılaştıkları problemlere karşı çözüm üretmek yerine kaçınmacı hal ve hareketler içerisinde bulunurlar, diğerleriyle yakın ilişkiler içerisinde bulunmayı gereksiz olarak nitelendirirler. Bu sebeple bağımsız olacaklarına ilişkin inançları sebebiyle kendilerine karşı olan olumlu benlik imajını sürdürmeye devam ederler (Barthow, 1990).

Korkulu bağlanma şekline sahip bireyler; güvenli bağlanmaya sahip olan bireylere göre tam tersi şekilde tanımlanmaktadır. Bu kişiler hem kendi benliklerine hem de diğerleri hakkında olumsuz içsel çalışan modellere sahiptir. Kendilerine değersiz, sevilmeye layık olmayan şekilde nitelendirmelerine rağmen diğer kişileri de son derece güvensiz ve reddedici olarak kodlamaktadırlar. Bu sebepten ötürü bu kişilerin romantik ilişkilerden kaçınarak ilişki kurma konusunda sıkıntılar yaşamakta olup aynı durum eş seçimi sürecinde de devam etmesi beklenmektedir (Kışlak & Çavuşoğlu, 2006).

Saplantılı bağlanma şekline sahip bireylerin; kendi benliklerine ilişkin olumsuz, diğerlerine yönelik olumlu inançlara sahip kişilerdir. Bu stile sahip bireylerin çocukluk dönemleri bakım veren kişiler tarafından karşılıksız sevgi ve onay davranışlarının eksik veya yetersiz sağlandığı söylenebilmektedir (Crain, 1992). Bu kişiler romantik ilişkilerinde partnerleriyle duygusal bir yakınlık kurmayı arzulamaktadırlar. Partnerlerine/eşlerine sürekli olarak kendilerinden bahsederler, aniden bir ilişkiye başlayabildikleri gibi birdenbire içinde buldukları ilişkiyi sonlandırma davranışları gösterebilmektedirler (Gültekin & Arıcıoğlu, 2017).

5. EŞ SEÇİMİ

Kişilerin eş olarak hayatlarını birleştirmek istekleri bireylerin seçilmesi önemli bir karar olarak nitelendirilmektedir. Eş seçiminin doğru bir şekilde karar verilebilmesi için bireylerin evlilikten beklentilerinin neler olduğunu belirlemeleri ve yapılan tespitlerin gerçeklikle uyumu konusunda ikinci bir değerlendirme yapmaları gerekebilmektedir. Bu noktada, romantik bir birlikteliğin sürdürülebilirliği, çiftlerin kendi dinamikleri arasındaki uyuma göre değişkenlik gösterebilmektedir.

Larson (1992) eş seçimi ilgili kapsamlı bir literatür taraması sonucunda eş seçimine ilişkin dokuz gerçek dışı inancın varlığını ortaya koymuştur. Bunlar;

1. *Tek bir ideal eş vardır inancı:* Bu inanca göre bireyin zihinsel dünyasında her insanın evlenmesi için doğru kişinin ‘tek’ olduğuna dair bilişsel bir çarpıtma mevcuttur. Bu inancı savunan kişilerin zihinlerinde: Doğru kişiyi bulduğunu nasıl anlar?, Büyülü bir hissiyat oluşacak mı?, Oluşması gereken bu özel duyguyu beklerken diğer adayları gözden kaçırmış olunabilir mi? gibi çeşitli olumsuz sonuca bağlanabilen sorular mevcuttur.

Bu yönelimdeki bir inanç, kişiyi eş seçim sürecinde daha pasif bir tutum sergilemesine neden olabilmektedir. Örneğin, beklediği tek ve doğru ideal eşin eninde sonunda beklenmedik bir anda ortaya çıkacağına dair inancı olan bir kişi, çevresindeki diğer kişilerle romantik bir ilişki kurmak amacıyla flört girişimlerinde bulunmak için herhangi bir çaba göstermeyebilirler.

2. *Mükemmel eş inancı:* Kişi evleneceği mükemmel adayla karşılaşana kadar tatmin olmaması gerektiğine dair bir inancı vardır. Literatür incelendiğinde bu inanç rasyonel olmayan beklenti şeklinde isimlendirilmektedir. Bu kişiler partnerlerini evlilik döneminin başlangıcında mükemmel olarak tanımlarken ilerleyen süreçlerde kaçınılmaz bir şekilde kusurlu olarak görmeye başlayacaklardır.

3. *Mükemmel ben inancı:* Bazı kişiler bir kişinin evlenme kararını almadan önceki adım olarak kendini mükemmel derecede yeterli olarak hissetmeleri gerektiğine inanmaktadırlar. Bu inancın varlığıyla kişi uzunca bir süre romantik ilişki kurmamayı pekiştirebilmektedir.

4. *Mükemmel ilişki inancı:* Evlilikten önce bazı kişiler ilişkilerinin süresini test ederek kanıtlanma ihtiyacında olabilmektedirler. İlişkinin devam edeceği, işe yarayacağı konusunda flört etme davranışları ve uzun süre birlikte yaşama davranışları görülebilmektedir. İlişkilerinin dayanıklılığını test etmek ve partnerinin öfkeyi nasıl yansıttığını anlamak amacıyla farklı kişilerle randevu ayarlayarak beklenmedik durumlarda karşı tarafın tepkilerini ölçmeye çalışırlar. Bu tür davranışların altında yatan bağıllık ve güven eksikliğinin yanı sıra başarısızlık korkusu da olabilmektedir.

5. *Fazla çaba göstermeliyim inancı:* Bu irrasyonel inanışta kişi ancak yeterince çaba gösterirse mutluluğu yakalayabileceğini düşünmektedir. Bu inanç sonucunda ‘herkesle birlikte olabilirim’, ‘daha fazla çaba ile her şeyi mümkün kılabilirim’ şeklindeki inanışla partner adaylarının istekleri, hedefleri, değerleri, ortak yönleri kapsamlı olarak değerlendirilme yapılmadan erken verilebilen bir evlilik kararı doğabilmektedir. Bu inanışta olan evli kişiler ise evliliklerin uzun süreli başarılı olabilmesi amacıyla tek kaynak olarak kendilerine çok fazla yüklenmektedirler.

6. *Sevgi yeterlidir inancı:* Birçok birey aşık olmanın evlilik için yeterli olduğu inanışına sahiptir. Partnerlerin birbirlerine karşı olan romantik ve tutkulu duyguların varlığını evlilik için önkoşul olarak ele almaktadırlar. Başarılı bir evlilik romantik aşk dışında birçok önemli faktöre dayanmaktadır.

7. *Birlikte yaşama inancı:* Kişiler evlilik kararından önce bir arada yaşamanın, evliliklerini önden test etme deneyimi neticesinde evlilik başarısı şansını artıracağına inanmaktadırlar. Bu kişiler, evliliği önden test etme amacıyla birlikte aynı çatı altında yaşamanın evlilikten oldukça farklı olduğundan ve bir arada yaşama deneyiminin olmasının çiftlerin evlilikleri sürdürebilme başarısını artırmadığından habersizlerdir.

8. *Zıt çiftler birbirlerini tamamlar inancı:* Bu inanca göre evleneceği kişinin, kişisel özelliklerinin kendisinden zıt olmasının kişide başarılı bir evlilik olacağına dair bir inanç yeşertmektedir. Bu sebeple

kişiler kendilerinden oldukça farklı partner arama girişimlerinde bulunabilir ve olumsuz davranış ve özelliklerini değiştirebilme noktasında adım atmayarak eksikliklerini kapatacak kişiyi bulma hatasına düşmektedirler.

9. *Seçim yapmak kolay olmalı inancı*: Bazı kişiler eş seçmenin oldukça kolay olması gerektiğine dair inanışları mevcuttur. Bu durum da evlilik kararını etkileyen birçok faktörü kapsamlı olarak değerlendirme yapılmadan hızlı kararın alınmasına sebebiyet vermektedir (Larson, 1992).

6. EŞ SEÇİMİNİ AÇIKLAYAN KURAMLAR

6.1. Evrimsel Kuram

Eş ve partner seçimi ile ilgili kuramlar incelendiğinde en eski teori olarak Darwin'in Evrim Teorisi öne çıkmaktadır (Buss & Barnes, 1986) Bu teori Darwin'in cinsel seçim kavramıyla ilişkili olarak eş seçimini intra-seksüel ve inter-seksüel kavramlarıyla açıklanmaktadır. İnter-seksüel seçim, erkekler arasındaki rekabet etme kavramını ifade ederken; İnter-seksüel, kadınların seçim yapma sürecine karşılık gelmektedir.

Evrimsel bakış açısına göre, eş seçiminin genellikle kadınların yönetiminde gerçekleştirilen bir süreç olarak görülmektedir. Bunun altında yatan temel felsefi düşünce ise, sağlıklı nesillerin rahatlıkla büyüüp gelişebileceği imkanların yeterli olduğu güvenli bir ortamın sağlanabilmesidir.

Buss (1994), kadınların eş seçimi süre zarfında sağlıklı genlerin yeni nesillere aktarılması yönünde üremeye yönelik karar verme girişimleri görülmüştür.

Buss ve Barnes (1986), evli çiftler üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada kadınların eş seçiminde; sosyal statü, anlayışlı olma ve çocuk sevmeye gibi konulara erkekler göre çok daha fazla önem verdikleri görülmüştür. Aynı çalışmada erkeklerin ise dış görünüş, çekicilik, tutumluluk, yemek yapabilme becerisi gibi konuları eş seçiminde daha elzem faktörler olarak görmüşlerdir.

Evrimsel anlamda kadın ve erkeğin eş seçim sürecine bakıldığında kısa ve uzun süreli romantik ilişkilerde önceliklerin olduğu literatürdeki çalışmalarla da desteklenmektedir. Uzun süreli romantik ilişkilerde kadınlar tarafından partnerlerinde arzulanan özellikler; zeki olunması, duygusal anlamda dengenin kurulabilmesi, güvenilir ve çalışkan olmasıdır. Kısa süreli romantik ilişkilerde ise kadınlar daha çok dış görünüş ve cinsel çekiciliğe odaklanmaktadır (Valentine vd., 2014). Erkekler ise kadınlara kıyasla kısa süreli romantik birliktelikleri daha çok tasvip ederek kısa zaman diliminde birçok partnerle ilişki kurma eğiliminde olduğu görülmüştür (Lippa, 2009).

6.2. Sosyal Rol Kuramı

Bu kuram eş seçimini toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden ele alarak incelemekte olup, cinsiyete göre değişen farklılıkların nedeni olarak kadın ve erkek cinsiyetinin toplum içerisinde üstlendiği farklı rollerin olması olarak belirtilmektedir. Kadın ve erkeğe atfedilen rollerin genetik ve biyolojik faktörlerden kaynaklanmayıp ekolojik, endüstriyel ve teknolojik gelişmelerin farklılık yarattığı öne sürülmektedir (Eagly & Wood, 1999).

Hizmet sektörünün gelişmiş olduğu ülkelerin fiziksel iş gücüne ilişkin pek fazla ihtiyaç görülmediğinden dolayı erkeğin ilgili toplumda sahip olduğu sosyal rol kavramı fazla bir önem taşımamasına rağmen fiziksel iş gücüne ihtiyacın gerektiği ülkelerdeki erkeğin toplumsal cinsiyet rolü gücünü devam ettirmesine sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda ekonomik ve sosyal güç kavramları insanların ilişkilerine de yön verebilmektedir. Ataerki kültürün ağırlıkta olduğu bir ülkede kadınlar feminen rolleri fazlasıyla benimserken erkekler de maskülen özellikleri benimsemektedir. Bu durum eş seçiminde de kendini sürdürmektedir. Cinsiyet eşitliğinin gözetildiği ülkelerde maskülenlik ve feminenlik her iki cinsiyete eşit dağıtıldığından dolayı eş seçiminde aranan roller genellikle ekonomik, akademik ve uyum perspektifinden gelişmekte olduğu görülmüştür (Ridgeway & Dickema, 1992)

6.3. Homogami Kuramı

Bu kuram, bireylerin eş seçiminde fenotip ve genotip değerlendirmeler yaparak kendilerine görece yakın eşler seçtiğini öne sürmektedir. Fiziksel görünüm, yaş, statü, karakter özellikleri, bağlanma türü, etnik köken vb. gibi çeşitli faktörlerin kişilerin partner seçimlerinde değerlendirilen önemli kavramlar olarak öne çıkmaktadır. Bu kurama göre partnerlerin evliliklerinin başarılı olma ihtimalinin artması ancak partnerler arası benzer yönlerin fazlalığıyla ilgili olmasındandır (Ceylan, 1994).

6.4. Tamamlayıcı İhtiyaçlar Kuramı

Bireylerin temelde ihtiyaçlarına odaklanarak eş seçimi aşamasında karşılıklı olarak partnerlerin ihtiyaçlarının karşılanması ile tamamlayıcılığı ortaya koymaktır (Körük, 2019).

Winch'in (1955) evli çiftlerle yürüttüğü çalışmalar sonucunda bu kuram ortaya çıkmıştır. Homogomi kuramının tam tersi olarak farklılıkların partnerlerle birbirini harmonik olarak tamamlayıcı oluşu kurulan ilişki dinamiğini güçlendirmekte olduğu savunulmaktadır.

6.5. Sosyal Değişim Kuramı

Bu kuram, eş seçimi ve evlilik konusunu ödül ve bedel kavramları ile açıklamaktadır. Evlilikte partnerlerin ilişkisi partnerlere cinsellik, sosyal statü, duygusal destek gibi ödüller sağlarken; toplum baskısı, aile, ekonomi, dini kurallar gibi konular ödenmesi gereken bedel olarak nitelendirilmiştir (Levinger, 1976). Sosyal Değişim kuramına göre eş seçimini yönlendiren unsur eş adayının yüksek ödüller vadederken, ödenmesi gereken düşük bedel sinyallerinin kişi tarafından algılanmasıdır.

7. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bowlby tarafından bağlanma kuramının temelleri atıldığından beri uzunca bir zaman geçmesine rağmen bağlanma kavramı günümüzde de araştırmacıların dikkatini çekmeye devam etmektedir.

Bu derleme makalesinde kuramsal çerçeve kapsamında temel olarak incelenmek istenilen konu, bireyin bebeklik/çocukluk döneminde edinmiş olduğu bağlanma stiline yetişkinlik dönemindeki eş seçimine olan etkisidir. Literatür tarandığında, bağlanma stillerinin kişinin eş seçimini ve bununla beraber dolaylı olarak da içinde bulunulan romantik ilişkinin karakterini ve kalitesini de kapsadığı görülmüştür. Bu noktada; bireyin yaşamın ilk yıllarında bağlanma figürü ile kurulan sağlıklı bağlanma örüntülerinin yetişkinlik dönemine yansımaları konusunda yapılan çalışmalar, bağlanma kuramının ortaya çıkışından itibaren ortaya konulan temel sayıtların desteklendiği görülmektedir.

Koronur (2020), 229 kadın ve 152 erkek katılımcı ile yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin eş seçim kriterleri ile bağlanma şekilleri ve karakter özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yapılan çalışma neticesinde, eş seçimi ve bağlanma stilleri arasında pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır.

Kul (2019) tarafından örneklemin büyük bir kısmı kadınlardan oluşan 384 katılımcı ile kuşaklar arası ikili ilişkilerde romantizm ve eş seçimi açısından tutumlar incelenmiştir. Çalışma sonucunda, kaçınan ve kaygılı bağlanma şekillerinin kuşaklar arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Uğur (2017) tarafından gerçekleştirilen heteroseksüel çiftlerin bağlanma şekillerinin romantizm ve eş seçimine karşı tutumları ele alınmıştır. Çalışmanın örneklemini 100 kadın ve 100 erkek katılımcı oluşturmaktadır. Yapılan araştırma sonucunda, kaygılı bağlanma stiline cinsiyete göre değiştiği ve erkek katılımcıların kadın katılımcılara kıyasla kaygılı bağlanma şekline yatkınlığının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Akpınar (2021) tarafından yapılan çalışmanın sonucunda, 19 ila 27 yaş aralığındaki kayıtsız ve saplantılı bağlanma stillerine sahip kişilerin eş seçim aşamasında daha fazla kriter odaklı karar verdiklerinden dolayı daha seçici kişilik özelliklerine sahip oldukları düşünülmektedir.

Stackert ve Bursik (2003) tarafından 118 erkek ve kadın katılımcı ile gerçekleştirilen çalışmada, yetişkin bağlanma stillerindeki kişisel farklar ile irrasyonel inançlar ve irrasyonel ilişkilere onay verilmesi ile meydana gelen ilişki tatminsizliğini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, güvensiz bağlanan yetişkinlerin güvenli bağlanma stiline sahip kişilere oranla ilişkide daha fazla rasyonel olmayan inançların kabul gördüğü sonucu saptanmıştır.

Feeney ve Noller (1990), 162 erkek ve 212 kadın üniversite öğrencileriyle romantik ilişkileri bağlanma stilleri açısından ele almıştır. Çalışmanın sonucuna göre, güvenli bağlanan kişilerin ilişkilerini diğer bağlanma türlerine oranla daha pozitif olarak değerlendirdikleri, kaçınan bağlanma stiline sahip kişilerin temel bakım verenlerinden ayrılık yaşadıklarından ve bu durumun ilişkilerinde güvensiz olarak sonuçlandığı sonucuna varılmıştır.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde yaşamın ilk evrelerinde oluşturulan bağlanma örüntülerinin içsel çalışan modeller aracılığıyla kişilerin yaşamlarının ileriki dönemlerine büyük ölçüde aktarıldığı görülmektedir. Bu noktada bireyin sahip olduğu bağlanma stiline eş seçme stratejileri ile ilişkisi olduğu görülmektedir. Ek olarak, kişilerin yaşamlarının erken evrelerinden itibaren temel bakım veren kişilerle/ebeveynleriyle

kurulan ilişki dinamikleri ve ilgili kişilerle oluşturulan sağlıklı bağlanma örüntülerinin kişinin seçimlerindeki büyük rolü netlik kazanmıştır.

Gelecekteki yapılacak olan çalışmalara bir öneri sunmak gerekirse; bağlanma örüntülerinin daha kapsamlı olarak incelenebilmesi amacıyla araştırma grubunun farklı zaman dilimlerinde tekrardan incelendiği Boylamsal Araştırma Yönteminin tercih edilmesi, oluşturulan örüntülerin kolay saptanabilmesi ve ileriki yaşam dönemlerine aktarılması konusunda literatüre büyük bir katkı sağlanmış olacaktır.

Ek olarak literatür incelendiğinde yetişkinlik dönemi altında yapılan çalışmaların örneklemini genellikle 19-30 yaş aralığındaki üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Bu noktada, yaş aralıkları bakımından yetişkinlik döneminin değerlendirilmesi gerekirse; 18-25 yaş arası beliren yetişkinlik olduğundan dolayı bu yaş grubu ile 25-30 yaş gurubunun eş seçimindeki stratejileri değişkenlik gösterebilmektedir. Ayrıca literatürde, bağlanma örüntülerinin eş seçimindeki etkisini belirlemek amacıyla daha ileriki yaş gruplarıyla çalışmaların olmayışı göze çarpmaktadır. Yapılacak olan yeni çalışmalarda 40-50 yaş orta yetişkinlik ve 60 sonrası ileriki yetişkinlik yaşlarının da örneklem olarak seçilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ainsworth, M. D. S. (1969). Object relations, dependency, and attachment: A theoretical review of the infant-mother relationship. *Child development*, 969-1025.
- Ainsworth M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. And Wall S. (1978). Pattern Of Attachment: A Psychological Study Of The Strange Situation. Hillsdale, Nj: Erlbaum 151-165
- Ainsworth, M.D.S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44: 709-716.
- Ainsworth, M. S., & Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American psychologist*, 46(4), 333.
- Akpınar, M. (2021). *Bireyin bağlanma stili ile eş seçimi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi Tezi İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Anders, S. L., & Tucker, J. S. (2000). Adult attachment style, interpersonal communication competence, and social support. *Personal Relationships*, 7(4), 379-389.
- Arıkan, G., Çorapçı, F., Sümer, N., & Kumru, A. (2019). Güvenli Çember Ebeveynlik Eğitim Programı ile Anne-Çocuk Arasındaki Bağlanma İlişkisinin Güçlendirilmesi.
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Babahanoğlu, R. (2021). Gençlerin Bağlanma Stilleri ile Eş Seçimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, (17), 98-118.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7(2), 147-178.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology*, 61(2), 226.
- Bowlby, J. (1958a). The nature of the child's tie to his mother. *The International Journal of Psychoanalysis*, 39, 350-373.
- Bowlby, J. (1985b). *Can I leave my baby?* London: National Association for Mental Health.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss* (Vol. 1). London, UK: The Hogarth Press.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment And Loss*. Vol. 2: Separation: Anxiety And Anger. New York, NY: Basic Books.
- Bowlby, J. (1979). The Making and Breaking of Affectional Bonds: II. Some Principles of Psychotherapy: The Fiftieth Maudsley Lecture (expanded version). *British Journal of Psychiatry*, 130(5), 421-431.
- Bowlby, J., & Bowlby, R. (2012). *The making and breaking of affectional bonds*. Routledge.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental psychology*, 28(5), 750-760.

- Buss, D. M. (1994). *The evolution of desire: Strategies of human mating*. New York: Basic Books.
- Buss, D. M., & Barnes, M. (1986). Preferences in human mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(3), 559-570.
- Ceylan, F. G. (1994). Üniversite öğrencilerinin eş seçimindeki tercih ve beklentileri. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Sivas.
- Cooper, C. R., Jackson, J. F., Azmitia, M., & Lopez, E. M. (1998). Multiple selves, multiple worlds: Three useful strategies for research with ethnic minority youth on identity, relationships, and opportunity structures. In *Studying minority adolescents* (pp. 121-136). Psychology Press.
- Crain, W. (1992). *Theories Of Development: Concepts and Applications*, Usa: Prentice. 35-45
- Demir, K., & Akpınar, E. (2018). Consumer Attachment Styles and Preference For Sharing Products. *ACR North American Advances*.
- Eagly, A. H., ve Wood, W. (1999). The origins of sex differences in human behavior: Evolved dispositions versus social roles. *American Psychologist*, 54(6), 408-423.
- Feeney, J. A., ve Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationships. *Journal of personality and Social Psychology*, 58(2), 281.
- Gonzaga, G. C., Keltner, D., Londahl, E. A., ve Smith, M. D. (2001). Love and the commitment problem in romantic relations and friendship. *Journal of personality and social psychology*, 81(2), 247.
- Gültekin, F., & Arıcıoğlu, A. (2017). Üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri ve sosyal bağlılık ilişkisi. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 373-384.
- Hazan, C., ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Deeper into attachment theory. *Psychological Inquiry*, 68-79.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology*, 61(2), 226.
- Howe, D., Brandon, M., Schofield, G., & Hinings, D. (1999). *Attachment theory, child maltreatment and family support: A practice and assessment model*. Bloomsbury Publishing.
- Karen, R. (1998). *Becoming attached: First relationships and how they shape our capacity to love*. Oxford University Press, USA.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö., & Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.
- Kışlak, Ş. T., & Çavuşoğlu, P. Ş. (2006). Evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9(9), 61-68.
- Korunur, R. (2020). Üniversite öğrencilerinin eş seçimine yönelik tutumlarının ana-babaya bağlanma ve kişilik özellikleri ile ilişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi.
- Körük, S. (2019). Eşimizi Nasıl Seçeriz? Eş Seçimi Üzerine Bir Derleme, 21. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi 112-117
- Kul, H. (2019). Kuşaklara göre yakın ilişkilerde yaşantılar, romantizm ve eş seçimi tutumları arasındaki ilişkilerin araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi
- Laible, D., Carlo, G., Torquati, J., ve Ontai, L. (2004). Children's Perceptions of Family Relationships as Assessed in a Doll Story Completion Task: Links to Parenting, Social Competence, and Externalizing Behavior. *Social Development*. 13. 551- 569.
- Larson, J. H. (1992). "You're my one and only": Premarital counseling for unrealistic beliefs about mate selection, *The American Journal of Family Therapy*, 20:3, 242-253,
- Levinger, G. (1976). A social psychological perspective on marital dissolution. *Journal of Social Issues*, 32, 21-47.
- Lippa, R. A. (2009). Sex differences in sex drive, sociosexuality, and height across 53 nations: Testing evolutionary and social structural theories. *Archives of Sexual Behavior*, 38(5), 631-651.

- Main, M., ve Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. In M. T. Greenberg, D. Cicchetti, & E. M. Cummings (Eds.),
- Morsünbül, Ü. & Çok, F. (2011). Bağlanma ve ilişkili değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 553-570.
- Özer, İ. Ö. (2018). Bağlanmanın doğal sonucu: Ayrılma kaygısı. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 125-134.
- Ridgeway, C. L., & Diekema, D. (1992). Are gender differences status differences? In C. L. Ridgeway (Ed.),
- Stuecheli, J., Blaner, B., Johns, C. R., & Siegel, M. S. (2015). CAPI: A coherent accelerator processor interface. *IBM Journal of Research and Development*, 59(1), 7-1.
- Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of personality and social psychology*, 59(5), 971.
- Simpson, J. A., & Belsky, J. (2008). Attachment theory within a modern evolutionary framework. *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*, 2, 131-157.
- Soysal, A. Ş., Bodur, Ş., İşeri, E., & Şenol, S. (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8(2), 88-99.
- Sümer, N., ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.
- Sümer, N. (2012). Ana babalık ve bağlanma. *Ana babalık: Kuram ve araştırma*, 169-191
- Şahin, A., Civil, F., Savaş, E., & Dalgar, G., (2022). Erken Çocuklukta Bağlanma: John Bowlby ve Mary Ainsworth Açısından İncelenmesi. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 85-92.
- Slater, R. (2007). Attachment: Theoretical development and critique. *Educational psychology in practice*, 23(3), 205-219
- Stackert, R., ve Bursik, K. (2003). Why am I unsatisfied? Adult attachment style, gendered irrational relationship beliefs, and young adult romantic relationship satisfaction. *Personality and Individual Differences*.
- Taşkaya, R. (2019). *Ergenlerin bağlanma stilleri, sorumluluk duygu ve davranışları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Doctoral dissertation, Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi, Karabük).
- Tüzün, O., & Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 19(1), 24-39.
- Uğur, R. (2017). Heteroseksüel çiftlerin bağlanma romantizm ve eş seçimine yönelik tutumlarının çift uyumu ile ilişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi.
- Uytun, M. C., Oztop, D. B., & Esel, E. (2013). Evaluating the attachment behaviour in during puberty and adulthood. *Dusunen Adam: Journal of Psychiatry & Neurological Sciences*, 26(2).
- Valentine, K. A., Li, N. P., Penke, L., & Perrett, D. I. (2014). Judging a man by the width of his face: The role of facial ratios and dominance in mate choice at speed-dating events. *Psychological Science*, 25(3), 806-811.
- Winch, R. F. (1955). The theory of complementary needs in mate-selection: A test of one kind of complementarity. *American Sociological Review*, 20(1), 52-56.